

Inhoud

Deel 1 - Jong

1

Later zul je de zee zien

Het kleintje tussen grote broers • 11

2

Niet het maanlicht, maar het zonlicht

Welopgevoed in Petersburg • 22

3

Boltzmann en Columbus

Ontdekkingsreizen in de natuurkunde • 31

4

Varen op de Sahara

Opgekweekt én beknot in Petersburg • 38

5

Tussen goden en mensen

Naar het mekka van exacte wetenschap • 45

6

Nooit roken

Gedeelde liefde maakt verliefd • 52

7

Kennis sprokkelen

Leidse grachten, Russische romans en Göttingse wiskunde • 58

8

Weerzin en liefde

Zelfkennis en houvast zoeken • 63

9

Onwennig in Wenen

Studeren, discussiëren en met de kinderwagen flaneren • 67

10

Eerste publicaties

Werkloos, maar aan het werk • 78

11

Gelukkig in Göttingen

Reizen, denken, schrijven • 87

- 12
Gevaarlijke experimenten
Een Russische baard en een thuisgevoel • 96
- 13
Een sombere eresecretaris
Moeizaam succes in Rusland • 106
- 14
Rust, reinheid en regelmaat
Een dochter en een kuuroord • 114
- 15
Het zou hier zo mooi kunnen zijn
Onbereikbare Duitstalige universiteiten • 124
- 16
Een grote, lieve jongen
Ontmoeting met Einstein • 133
- 17
Toeval en nieuwe kansen
Afscheid van Petersburg • 142

Deel 2 - Gesetteld

- 18
De man in de holle kogel
Een vliegende start in Leiden • 157
- 19
Links water, rechts water en daartussen water
Wereldburgers in een provinciestedje • 163
- 20
Oorlog en vrienden
Leiden 1914 • 172
- 21
Oase in een lelijke wereld
Witte Rozenstraat 1915 • 181
- 22
De rode professor en de Russische prinses
Geluk in oorlogstijd • 191
- 23
Pieken en dalen
Bankroet, vrede en nog een zoon • 200
- 24
Galeriehouder in de fysica
Bohr als Rembrandt en Einstein als Holbein • 209

- 25
Natuurkunde op het hoogste niveau
Alleen niet voor vrouwen • 221
- 26
Einstein, Wassik en Russen
Zorgen alom • 230
- 27
Tweederangs en tweederangs
Kapitalisme en socialisme, man en vrouw • 242
- 28
Twee werelden
Amerikaanse meisjes en 'mannenlogica' • 251
- 29
Warmte bij mensen en warmteleer
Pauls netwerk en Tania's wetenschap • 262
- 30
Galeriehouder 2.0
Hartstochtelijk geïnteresseerd in het lot van mensen • 273

Deel 3 - Ontregeld

- 31
Achteropraken
Wiskunde in Moskou en wiskunde als pest • 285
- 32
Escapisme
Radio's en reizen • 296
- 33
De liefde beschermt niet meer
Nelly, Rusland en de nazi's • 309
- 34
Kapot
Een redeloze daad in een reddeloze wereld • 321

Deel 4 - Achterblijven

- 35
Verlies na verlies
Hoefden we maar slechts ogen te zijn • 331
- 36
Van het weinige houden
Schrijven en denken tot het laatst • 339

Epiloog	• 349
Verantwoording	• 359
Noten	• 363
Literatuur	• 408
Woord van dank	• 419
Personenregister	• 423